

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2022.4.47>**Р. В. Ватаманюк**кандидат юридичних наук, суддя
Сьомого апеляційного адміністративного суду

СУДОВА ПОМИЛКА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті з'ясовано, що поняття судової помилки в адміністративному судочинстві малодосліджене та не має законодавчого закріплення. Указане негативно впливає на ефективність відправлення правосуддя. Зазначений недолік негативно впливає на вірне тлумачення та розуміння дефініції судової помилки, а інколи призводить до певних проблем в правозастосуванні.

У статті встановлено, що в межах відправлення правосуддя в адміністративній справі немає принципового значення винуватість судді в судовій помилці. У випадку грубого навмисного порушення норм процесуального права можна стверджувати про наявність підстав для відповідальності судді.

Визначено, що судова помилка в адміністративному судочинстві є своєрідним негативним результатом здійснення судової процесуальної діяльності. Допущення судової помилки впливає на ефективність відправлення правосуддя, а також рівень захисту свобод, прав та інтересів фізичних осіб, а також прав та інтересів юридичних осіб від порушень із сторони суб'єктів владних повноважень.

Доведено, що судова помилка в адміністративному судочинстві – це певний процесуальний недолік, допущений адміністративним судом, що полягає в неправильному застосуванні норм матеріального права або порушенні норм процесуального права. Така помилковість встановлюються в судовому порядку як правило вищестоящим судом.

Основними причини виникнення судових помилок є такі: недосконале законодавство (значна кількість норм чинного матеріального та процесуального законодавства може мати невизначений характер та/або нести неповне або нечітке смислове навантаження, мати різноманітне тлумачення, неякісне чи неточне формулювання), значне навантаження на суддів адміністративних судів, стан фінансування судової влади, недостатня кількість суддів та працівників апарату судів, складність справ, які перебувають у провадженні судді тощо.

Ключові слова: судова помилка, адміністративне судочинство, ознаки судової помилки, причини виникнення судових помилок, судові рішення.

Завданням адміністративного судочинства є неупереджене, справедливе та своєчасне вирішення адміністративним судом спорів у сфері публічно-правових відносин задля ефективного захисту прав та інтересів юридичних осіб, прав, свобод та інтересів фізичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Виконання таких завдань адміністративного судочинства обумовлюється відсутністю судових помилок.

Дослідженню судових помилок в адміністративному судочинстві приділялась увага таких вчених, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, В.В. Горбалінський, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, О.П. Рябченко, А.О. Селіванов, А.М. Школик та ін.

Будь-яка помилка визначається негативним відхиленням від стандарту поведінки,

який необхідно було вчинити. Судові помилки в процесі характеризуються тим, що можуть допускатися судом під час судового розгляду та вирішення справи, порушують встановлений порядок судового розгляду справи і перешкоджають захистити права, свободи та інтереси певних осіб, які звернулися до суду. Судова помилка завжди підтверджує, що в певній процесуальній діяльності суду трапився недолік, який, в основному, усуває суд вищестоящої інстанції, а в окремих випадках суд, який допустив помилку [1, с.30].

Поняття судової помилки в адміністративному судочинстві малодосліджене та не має законодавчого закріплення. Указане негативно впливає на ефективність відправлення правосуддя. Зазначений недолік негативно впливає на вірне тлумачення та розуміння дефініції

судової помилки, а інколи призводить до певних проблем в правозастосуванні.

Судова помилка в адміністративному судочинстві є ніщо інше, як певний негативний результат процесуальної діяльності адміністративного суду (колегії суддів, судді) або іншого учасника розгляду судової справи, що полягає у відхиленні від регламентованого процесуального порядку, чи неправильному застосуванні норм матеріального права, чи іншому допущеному порушенні, що ускладнює або робить неможливим досягнення мети визначеного процесуального порядку вирішення певної справи адміністративної юрисдикції [2, с. 46-47].

Існує певна дискусія щодо наявності вини судді у допущеній помилці. Тобто, чи обов'язкова наявність необережної чи умисної форми вини в допущеній (вчиненій) судовій помилці. Вважаємо, що в рамках відправлення правосуддя в адміністративній справі немає принципового значення винуватість судді в судовій помилці. У випадку грубого навмисного порушення норм процесуального права можна стверджувати про наявність підстав для відповідальності судді.

Судова помилка в адміністративному судочинстві є своєрідним негативним результатом здійснення судової процесуальної діяльності. Допущення судової помилки впливає на ефективність відправлення правосуддя, а також рівень захисту свобод, прав та інтересів фізичних осіб, а також прав та інтересів юридичних осіб від порушень із сторони суб'єктів владних повноважень.

Серед основних ознак судових помилок в адміністративному судочинстві виділяють такі:

1) судову помилку допускає суд в особі судді, який розглядає справу [3, с. 15–16];

2) судова помилка перешкоджає виконанню завдань адміністративного судочинства [4, с. 100];

3) судова помилка полягає в тому, що суддя може допустити порушення норми як матеріального, так і процесуального права, що має наслідком ухвалення помилкового судового рішення;

4) як правило, судову помилку можна усунути за допомогою правових засобів в процесуальному порядку [5, с. 29]. Так, в адміністративному судочинстві за наслідками розгляду апеляційної скарги на ухвалу чи рішення суду першої інстанції апеляційній інстанції має право: залишити апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу чи рішення суду першої інстан-

ції без змін; скасувати ухвалу чи рішення частково або повністю і ухвалити нову ухвалу чи рішення у певній частині або змінити їх; скасувати ухвалу чи рішення повністю або частково і у відповідній частині закрити провадження у цій справі частково чи повністю або ж залишити позовну заяву без розгляду у відповідній частині; визнати нечинним ухвалу чи рішення суду попередньої інстанції частково чи повністю і закрити провадження у справі частково чи повністю; скасувати ухвалу чи рішення і направити справу для розгляду до іншого адміністративного суду першої інстанції за підсудністю.

Існує думка, що судова помилка може виражатися у формі своєрідного процесуального правопорушення. Підстави скасування судових рішень в адміністративному судочинстві кореспондують із судовою помилкою, до якої можна віднести неповне з'ясування адміністративним судом обставин, які мають значення для справи; недоведеність обставин, які мають значення для адміністративної справи, які суд першої інстанції визнав встановленими; невідповідність висновків рішення суду першої інстанції, обставинам справи; порушення норм процесуального права або неправильне застосування норм матеріального права. Крім того, рішення чи ухвала можуть бути скасовані з таких підстав: справу розглянуто неповноважним складом адміністративного суду; в ухваленні рішення чи ухвали брав участь суддя, якому було раніше заявлено відвід, в той час як підстави такого відводу визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованими, якщо апеляційна скарга подана з таких підстав; справу розглянуто судом за відсутності учасника справи, якого не повідомлено належним чином про дату, час і місце судового засідання, якщо цей учасник справи подає апеляційну скаргу з таких підстав; суд першої інстанції прийняв рішення про права, свободи та інтереси та (або) обов'язки осіб, що не були залучені до участі у справі; судові рішення не підписано суддею або підписано іншими суддями, ніж зазначені у судовому рішенні; судові рішення винесено суддями, які не входили до складу колегії суддів, що розглядала цю ж справу; суд розглянув справу за правилами спрощеного позовного провадження, яка мала розглядатися за правилами загального позовного провадження. У цьому контексті варто зазначити, що судову помилку має право підтвердити суд вищої інстанції.

Причини настання судових помилок різноманітні: недосконале законодавство (значна кіль-

кість норм чинного матеріального та процесуального законодавства може мати невизначений характер та/або нести неповне або нечітке смислове навантаження, мати різноманітне тлумачення, неякісне чи неточне формулювання), значне навантаження на суддів адміністративних судів, стан фінансування судової влади, недостатня кількість кількості суддів та працівників апарату судів, складність справ, які перебувають у провадженні судді, недбалості, самовпевненості, ненавмисних дій, випадкової помилки.

В.В. Гордєєв розглядає судову помилку як дефектний юридичний факт, під яким розуміє різновид правових аномалій, тобто відхилення від моделі поведінки, визначеної нормою права, як аномалію правореалізації. Удосконалення правовідносин адміністративного судочинства, окрім якісних нормативно-правових актів, також виявляється через призму недефектних юридичних фактів. Тому основними способами подолання дефектності юридичних фактів є вчасно прийнятий якісний законодавчий акт з чітко регламентованою моделлю поведінки учасників правовідносин, прийняття спеціального законодавчого акта, який би регламентував питання законодавчої техніки, високий рівень правової культури суб'єктів правовідносин, їх зацікавленість в дотриманні норм права, високий рівень кваліфікації правотворчого чи правозастосовного органу [6, с. 195]

Наслідком виникнення судової помилки може бути те, що певні особи, щодо яких спрямована судова помилка, можуть сформувати негативну думку щодо авторитету держави та судових органів, зазнають суттєвих фінансових, часових та репутаційних втрат для відновлення становища, до якого призвела судова помилка, знижується рівень довіри громадян до суду.

Отже, судова помилка в адміністративному судочинстві – це певний процесуальний недолік, допущений адміністративним судом, що полягає в неправильному застосуванні норм матеріального права або порушенні норм процесуального права. Така помилковість встановлюються в судовому порядку як правило вищестоящим судом.

Судова помилка в адміністративному судочинстві є своєрідним негативним результатом здійс-

нення судової процесуальної діяльності. Допущення судової помилки впливає на ефективність відправлення правосуддя, а також рівень захисту свобод, прав та інтересів фізичних осіб, а також прав та інтересів юридичних осіб від порушень із сторони суб'єктів владних повноважень.

Основними причини виникнення судових помилок є такі: недосконале законодавство (значна кількість норм чинного матеріального та процесуального законодавства може мати невизначений характер та/або нести неповне або нечітке смислове навантаження, мати різноманітне тлумачення, неякісне чи неточне формулювання), значне навантаження на суддів адміністративних судів, стан фінансування судової влади, недостатня кількість суддів та працівників апарату судів, складність справ, які перебувають у провадженні судді тощо.

Результатом настання судової помилки може бути те, що певні особи, щодо яких спрямована судова помилка, можуть сформувати негативну думку щодо авторитету держави та судових органів, зазнають фінансових, часових та репутаційних втрат для відновлення становища, до якого призвела судова помилка, знижується рівень довіри громадян до суду.

Список використаної літератури:

1. Павло Микуляк. Судова помилка як підстава самоконтролю суду першої інстанції в цивільному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №5. С.30-34.
2. Горбалінський В.В. Судова помилка в адміністративному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2015. 206 с.
3. Савчин Н.М. Судові помилки при розгляді та вирішенні цивільних справ : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 212 с.
4. Резворович К.Р. Правова природа судової помилки у цивільному процесі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 99–102.
5. Савчин Н.М. Судові помилки при розгляді та вирішенні цивільних справ : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 212 с.
6. Гордєєв В. В. Поняття юридичних фактів в адміністративному судочинстві України : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 324 с.

Vatamaniuk R. V. Judicial error in administrative proceedings

The article found out that the concept of judicial error in administrative proceedings is poorly researched and has no legal confirmation. This has a negative impact on the effectiveness of the administration of justice. This shortcoming negatively affects the correct interpretation and understanding of the definition of judicial error, and sometimes leads to certain problems in law enforcement.

The article establishes that within the scope of administration of justice in an administrative case, the judge's guilt in a judicial error is of no fundamental importance. In the case of a gross intentional violation of the rules of procedural law, it is possible to assert that there are grounds for the judge's responsibility.

It was determined that a judicial error in administrative proceedings is a kind of negative result of judicial procedural activity. Making a judicial error affects the effectiveness of the administration of justice, as well as the level of protection of the freedoms, rights and interests of natural persons, as well as the rights and interests of legal entities from violations by subjects of authority.

It has been proven that a judicial error in administrative proceedings is a certain procedural flaw committed by an administrative court, which consists in the incorrect application of the rules of substantive law or violation of the rules of procedural law. Such a mistake is established in a judicial procedure, as a rule, by a superior court.

The main reasons for the occurrence of judicial errors are the following: imperfect legislation (a significant number of current material and procedural legislation may have an undefined nature and/or carry an incomplete or unclear meaning, have a variety of interpretations, low-quality or inaccurate wording), a significant burden on judges of administrative courts, the state of financing of the judiciary, the insufficient number of judges and employees of the court apparatus, the complexity of the cases pending before the judge, etc.

Key words: *judicial error, administrative proceedings, signs of judicial error, causes of judicial errors, court decision.*